

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки
Кафедра педагогіки та методик навчання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Робота над фразеологізмами як засобом увиразнення мовлення на уроках
мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі

Виконала
студентка групи ПОм-2
спеціальності 013 Початкова освіта
Таран А. Д.

Керівник: Фурман О. Ф.
Рецензент: Сігова Ануш
Нормоконтроль _____ О. Ф. Фурман

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 46 с., 3 рис., 30 джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження: фразеологізми сучасної української мови на уроках мовно-літературної освітньої галузі в системі початкового навчання.

Предмет дослідження: фразеологізми як засоби увиразнення мовлення на уроках української мови та читання в початковій школі.

Мета дослідження: розкрити особливості використання фразеологізмів як засобів увиразнення мовлення на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі.

Методи дослідження:

теоретичні: використано для вивчення педагогічної, методичної та спеціальної літератури, навчальних програм, монографій, матеріалів конференцій і періодичних фахових видань з метою визначення стану розробленості та перспектив проблеми використання фразеологізмів у системі початкового навчання; зіставлення та порівняння різних поглядів учених на досліджувану проблему: індукція і дедукція, аналіз і синтез порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація; систематизація та узагальнення, моделювання;

емпіричні: педагогічне спостереження за динамікою розвитку компетентності вживання фразеологізмів у власному мовленні; усне опитування: бесіда з учителями, інтерв'ю; письмове опитування: тестування, узагальнення передового педагогічного досвіду;

математичної статистики (статистичні): методи кількісного і якісного порівняння даних; комплексної статистичної обробки показників для достовірності отриманих результатів.

Дослідження роботи над фразеологізмами як засобом увиразнення мовлення на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі є актуальним питанням методики початкового навчання української та читання. Використання фразеологізмів сприяє розвитку мовленнєвих навичок учнів,

зокрема розширює їхній словниковий запас та допомагає виразніше висловлювати свої думки; сприяє формуванню високого рівня мовної свідомості, поглибленню розуміння культури українського народу.

На уроках мови та літератури в початковій школі важливо навчати дітей використовувати фразеологізми у відповідях, розповідях та творчих завданнях. Це допоможе їм не лише розширити своє мовлення, але й навчити виразно висловлювати свої думки та почуття.

Робота над фразеологізмами на уроках мовно-літературної освіти може бути проведена через різноманітні вправи, ігри та творчі завдання, які стимулюють учнів до активної участі в навчальному процесі. Такий підхід сприятиме не лише покращенню мовленнєвих навичок, але й розвитку творчого мислення та уяви учнів. Також важливо пояснювати контекст, у якому можна використовувати той чи інший фразеологізм.

Загалом робота над фразеологізмами може зробити уроки мови та літератури цікавішими та корисними для учнів, допомагаючи їм розвивати мовленнєві навички та виразність.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ, ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ, МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ, МОВЛЕННЄВІ НАВИЧКИ, МОВЛЕННЄВО-ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ, КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ, КОМУНІКАТИВНА ТА ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНТНОСТІ.

ВСТУП

Сучасні вимоги до нового змісту початкової освіти потребують упровадження новітніх методик навчання української мови, переосмислення фундаментальних їх положень. Розвиток мовної компетентності на базі комунікативного підходу стає ключовим завданням у сфері лінгво-методичних інновацій у НУШ. Вміння ефективно спілкуватися, використовуючи широкий словниковий запас, фразеологічні вирази, глибинність семантики та етимології, граматичну точність та стилістичну гнучкість рідної мови у всіх сферах, визначає комунікативну компетентність мовної особистості молодшого школяра.

Водночас відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти лінгвоукраїнознавча змістова лінія мовно-літературної освітньої галузі «ставить на меті розширення уявлень учнів про культуру українського народу, про її особливості в різних регіонах України. Ця робота має реалізуватись за допомогою дібраних текстів, тематичних груп слів, стійких виразів, у яких відображаються особливості матеріальної і духовної культури народу, національного характеру» [1].

Викладене вище визначає актуальність дослідження фразеологізмів як засобу увиразнення мовлення на уроках мовно-літературної освітньої галузі. Важливість його вивчення пов'язане з осучасненою потребою в духовному відродженні українського суспільства через усвідомлення ним своєї національної самобутності, яка насамперед виявляється в мові, та підвищенні ефективності її навчання.

На нашу думку, в сучасній школі назріла проблема переосмислення методів впливу на мовну особистість учнів з метою збагачення їхнього мовлення українською фразеологією. Адже саме фразеологізми є особливими мовними формулами, які містять закодовану інформацію про минуле наших предків, їхній спосіб сприйняття світу. «Вони акумулюють культурні потенції народу, історичні події й соціальне життя, вирізняють найменші порухи нашого серця,

розказують про неосяжний світ людських почувань» [25, с. 8]. У довгостроковій перспективі методично доцільне використання фразеологізмів як засобів увиразнення мовлення на уроках рідної мови забезпечить якісний розвиток мовлення молодших школярів, формування національно свідомих громадян.

Питання збагачення мовлення учнів українською фразеологією привертало увагу науковців, методистів та досвідчених педагогів. У цьому напрямку плідно працювали учені-психологи І. Синиця, Г. Костюк, Л. Виготський, М. Жинкін, Д. Ельконін, Л. Айдарова та інші. Вони розробили ефективні методики, які допомагають учням оволодіти багатством української фразеології та використовувати її у своєму мовленні.

Важливість вивчення питання посилюється тим, що аналіз усного та писемного мовлення молодших школярів, результати спілкування та оцінка знань учнів у сфері фразеології демонструють обмежений рівень знань щодо використання фразеологізмів. Спостереження за мовленнєвою діяльністю дітей виявило, що більшість учнів мають труднощі у розкритті значень фразеологізмів, перекручують їх структуру, не відчують стилістичного забарвлення фразеологізмів. У своїй мовленнєвій діяльності учні рідко вживають фразеологічні звороти, а якщо і вживають, то роблять при цьому мовленнєві й граматичні помилки. Це пояснюється відсутністю систематичної роботи з фразеологією на уроках у початкових класах.

Вивчення питання сприятиме створенню теоретичної бази для інтелектуального розвитку молодших школярів, для подальшого їх мовленнєвого розвитку.

Об'єктом дослідження є фразеологізми сучасної української мови на уроках мовно-літературної освітньої галузі в системі початкового навчання.

Предметом дослідження є фразеологізми як засоби увиразнення мовлення на уроках української мови та читання в початковій школі.

Мета дослідження – розкрити ефективність використання фразеологізмів як засобів увиразнення мовлення на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу мовознавчої літератури визначити сутність лінгвістичного поняття «фразеологізм», подати їх класифікацію.
2. Проаналізувати методичні засади роботи над фразеологізмами, визначити роль і місце їх вивчення на уроках української мови та літературного читання у 1-4 класах.
3. Теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ефективність вивчення фразеології молодшими школярами.
4. Дібрати систему вправ і завдань з метою засвоєння учнями фразеологізмів на уроках мови та літературного читання; розробити конспекти уроків; укласти мінісловник фразеологізмів для учнів початкової школи.

Методи дослідження:

теоретичні: використано для вивчення педагогічної, методичної та спеціальної літератури, навчальних програм, монографій, матеріалів конференцій і періодичних фахових видань з метою визначення стану розробленості та перспектив проблеми використання фразеологізмів у системі початкового навчання; зіставлення та порівняння різних поглядів учених на досліджувану проблему: індукція і дедукція, аналіз і синтез порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація; систематизація та узагальнення, моделювання;

емпіричні: педагогічне спостереження за динамікою розвитку компетентності вживання фразеологізмів у власному мовленні; усне опитування: бесіда з учителями, інтерв'ю; письмове опитування – тестування;

математичної статистики (статистичні): методи кількісного і якісного порівняння даних; комплексної статистичної обробки показників для достовірності отриманих результатів.

Практичне значення: запропонований матеріал та практичну частину можуть використовувати студенти під час проходження практики пробних уроків та переддипломної практики.

Експериментальна база дослідження: Запорізька гімназія № 97, 3 клас.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (30 найменувань), 1 додатку. Загальний обсяг роботи становить 67 сторінок, основного тексту – 46 сторінок. Робота містить 3 рисунки.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу мовознавчої літератури визначено, що фразеологія є важливою частиною словникового складу сучасної української мови, засобом увиразнення мовлення. Лінгвістична сутність фразеологізмів полягає в тому, що вони є лексико-граматичною єдністю двох і більше компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мовленні за традицією, автоматично.

За семантичними ознаками виділяють три основні типи фразеологічних одиниць: *фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення*. У науці до фразеології окремі вчені відносять *прислів'я, приказки, крилаті вирази*, деякі порівняльні звороти, терміни складної будови. Учителеві рекомендуємо вживати терміни популярного вжитку – прислів'я, приказка, крилатий вираз.

2. Методичними засадами вивчення фразеологізмів у початковій школі є усталена думка провідних українських науковців про те, що фразеологічний склад мови літературних творів, що вивчаються у школі, є цінним джерелом і засобом розвитку мислення та збагачення мовлення учнів. Такі мовні одиниці є окрасою рідної мови, засобом виховання високої культури спілкування, формування інтелекту, розвитку повноцінних мовленнєвих здібностей школярів. Система збагачення словника молодших школярів фразеологізмами базується на принципах гуманізації, демократизації, мотивації, розумового і мовленнєвого розвитку. Засвоєння молодшими школярами фразеологізмів – це залучення їх до пізнання витоків української культури та історії. Використання різноманітних навчальних стратегій сприяє більш повноцінному засвоєнню фразеологізмів.

3. Проведене дослідження довело ефективність використання фразеологізмів на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі. Результати експерименту засвідчили, що вивчення фразеології на уроках має позитивний вплив на розвиток комунікативної компетентності молодших школярів. Учні

стали доцільніше використовувати їх у мовленні, розширили словниковий запас. Їхнє мовлення стало виразнішим й експресивнішим, поглибилося розуміння ролі слова, фразеологічного сполучення в оформленні й передачі думки.

4. У рамках дослідження було дібрано систему вправ і завдань з метою засвоєння учнями фразеологізмів на уроках мови та літературного читання. Були розроблені конспекти уроків з використанням фразеологізмів та укладений мінісловник фразеологізмів для учнів початкової школи. Використання розроблених матеріалів на уроках допоможе учням краще засвоїти фразеологізми, збагатити свій словниковий запас, розвинути мовно-мовленнєву компетентність.

Досягненню результатів у розв'язанні досліджуваної проблеми сприятиме цілеспрямована наполеглива діяльність учителя, що базується на системі вправ, завдань, форм і методів роботи. Для успішного впровадження системи роботи над засвоєнням та активним вживанням учнями сталих зворотів, прислів'їв та приказок учитель повинен мати глибокі знання про особливості фразеологізмів як мовної одиниці, їх види, джерела виникнення, стилістичні особливості вживання. Міцності засвоєння дітьми фразеологізмів, свідомості вживання в мовленні сприятиме ведення під керівництвом учителя фразеологічних словників.